

کتابخانه‌ی Exotics by Mahdiyar · راهنمای نگهداری

اسکینک زبان‌آبی

Blue-tongued Skink · جنس *Tiliqua*

راهنمای کاربردی برای تراریوم، دما و رطوبت بر اساس زیرگونه، رژیم همه‌چیزخوار متعادل، هندلینگ و نشانه‌های هشدار بیماری

دکتر مهدیار رمزگویان — دامپزشک حیوانات اگزوتیک

exoticsbymahdiyar.ir · نسخه ۱ · آبان ۱۴۰۵

۱ کارت اطلاعات سریع

نام فارسی / انگلیسی	اسکینک زبان‌آبی، «بلو تانگ» / Blue-tongued Skink
نام علمی	جنس *Tiliqua*؛ رایج‌ترین‌ها در نگهداری: نورثرن (*T. scincoides intermedia*)، ایسترن (*T. s. scincoides*)، اندونزیایی/مِروکه (*T. gigas* و زیرگونه‌ها) و ایریان‌جایا
زیستگاه طبیعی	استرالیا (نواحی خشک‌تانیمه‌مرطوب) و اندونزی/گینه‌ی نو (جنگلی و مرطوب)
طول عمر	معمولاً ۱۵ تا ۲۰ سال و گاهی بیشتر، با مراقبت درست
اندازه‌ی بالغ	حدود ۴۵ تا ۶۰ سانتی‌متر (بسته به گونه)؛ بدن سنگین، پاهای کوتاه
سطح دشواری	آسان تا متوسط — به شرط شناخت دقیق زیرگونه و تأمین فضای کافی
رژیم غذایی	همه‌چیزخوار: حدود نیمی سبزی و سبزیجات، حدود ۴۰٪ پروتئین جانوری، میوه حداکثر حدود ۱۰٪
دما	نقطه‌ی آفتاب‌گیری حدود ۳۲ تا ۳۸°C · سمت خنک حدود ۲۲ تا ۲۶°C · شب معمولاً بدون گرمای اضافه اگر اتاق زیر حدود ۱۸–۲۰°C نرود
رطوبت	انواع استرالیایی تقریباً ۴۰ تا ۶۰٪ · انواع اندونزیایی تقریباً ۶۰ تا ۸۰٪ (بسته به گونه و منبع متفاوت است)
نور	UVB خطی (T5) روزانه حدود ۱۲ ساعت، همراه با لامپ گرمایی روشن برای آفتاب‌گیری
اجتماعی یا تنها؟	تنها. اسکینک‌ها همدم نمی‌خواهند و کنار هم گذاشتنشان اغلب به دعوا و گازگرفتگی جدی می‌رسد

۲ مناسب چه کسی است؟ آیا انتخاب درستی است؟

اسکینک زبان‌آبی معمولاً آرام، کنجکاو و نسبت به هندلینگ صبور است و به همین دلیل یکی از بهترین مارمولک‌ها برای کسی است که دنبال تعامل واقعی با یک خزنده است. اما «آرام» به معنای «کم‌خرج» یا «کوچک» نیست: این حیوان بزرگ می‌شود، سال‌ها زندگی می‌کند و به محفظه‌ی جادار، UVB و رژیم متنوع نیاز دارد.

انتخاب مناسبی است اگر...

- جای یک محفظه‌ی دست‌کم ۱۲۰ سانتی‌متری (ترجیحاً بزرگ‌تر) را دارید.
- آماده‌ی تعهد ۱۵ تا ۲۰ ساله هستید.
- از تهیه‌ی منظم سبزی تازه و حشره/پروتئین مناسب خسته نمی‌شوید.
- دنبال خزنده‌ای هستید که آرام بغل شود و با شما ارتباط بگیرد.

بهتر است صبر کنید اگر...

- فقط یک تراریوم کوچک یا فضای محدود دارید.
- زیرگونه و منشأ حیوان مشخص نیست و فروشنده جوابی ندارد.
- دامپزشک آشنا با خزندگان در دسترس ندارید.
- کودک خردسالی در خانه است و نظارت بزرگسال بر بهداشت ممکن نیست.

نکته‌ی قانونی و اخلاقی

استرالیا صادرات حیات‌وحش بومی خود را دهه‌هاست ممنوع کرده؛ بنابراین اسکینک‌های استرالیایی بازار جهانی باید پرورش‌یافته در اسارت باشند. بخشی از اسکینک‌های اندونزیایی هنوز از طبیعت صید و وارد می‌شوند و این حیوانات بیشتر دچار استرس، کم‌آبی و بار انگلی بالا هستند. همیشه حیوان **پرورش‌یافته در اسارت** از پرورش‌دهنده‌ی شناخته‌شده بخرید، مدارک قانونی واردات/خرید را بخواهید و هرگز خزنده‌ی خانگی را در طبیعت رها نکنید.

۳ محل نگهداری و تجهیزات

اندازه‌ی محفظه

مرحله	حداقل ابعاد (طول × عرض × ارتفاع)	توضیح
نوزاد و جوان	حدود ۹۰ × ۴۵ × ۴۵ سانتی‌متر	موقت؛ رشد سریع است و زود باید محفظه را بزرگ کرد
بالغ	۱۲۰ × ۶۰ × ۶۰ سانتی‌متر	حداقل قابل‌قبول برای بیشتر بالغ‌ها
بالغ (ایده‌آل)	۱۵۰ تا ۱۸۰ × ۶۰ تا ۷۵ سانتی‌متر	فضای کف بیشتر = شیب دمایی بهتر، فعالیت و وزن سالم‌تر

چرا فضای کف مهم است؟ اسکینک بالارونده نیست؛ زندگی‌اش روی زمین و داخل بستر می‌گذرد. محفظه‌ی بلند ولی کم‌عرض به کارش نمی‌آید. محفظه باید درِ محکم و قفل‌دار داشته باشد؛ اسکینک‌ها با قدرت عجیبی درها و درپوش‌های سست را باز می‌کنند.

بستر و چیدمان

- **بستر قابل‌حفاری** با عمق حدود ۱۰ سانتی‌متر یا بیشتر: مخلوط خاک بدون کود و ماسه‌ی کم‌گردوغبار، یا پوست درخت/خاک نارگیل برای انواع مرطوب. ماسه‌ی کلسیمی و بسترهای ریز گردوغباری مناسب نیست.
- **دو مخفیگاه:** یکی در سمت گرم و یکی در سمت خنک، تا حیوان مجبور نشود بین «امنیت» و «دمای درست» یکی را انتخاب کند.
- **ظرف آب کم‌عمق و سنگین** که برنگردد؛ اسکینک‌ها گاهی داخلش می‌روند.
- **سنگ صاف آفتاب‌گیری** زیر لامپ گرمایی، کمی شاخه یا تنه‌ی کم‌ارتفاع و موانعی برای کاوش (غنی‌سازی محیطی).
- برای انواع اندونزیایی، قسمتی از بستر را مرطوب‌تر نگه دارید (یک «جعبه‌ی مرطوب» یا گوشه‌ی خزه‌دار).

دما، نور و رطوبت

پارامتر	مقدار پیشنهادی	چرا؟
نقطه‌ی آفتاب‌گیری	حدود ۳۲ تا ۳۸°C (دمای سطح)	هضم غذا و ایمنی به گرما وابسته است
سمت خنک	حدود ۲۲ تا ۲۶°C	امکان خنک‌شدن و تنظیم دمای بدن
شب	افت طبیعی؛ معمولاً بالای حدود ۱۸–۲۰°C	شبیه چرخه‌ی طبیعی؛ در اتاق سرد از گرمای بدون نور (مثل CHE با ترموستات) استفاده کنید
UVB	لامپ خطی T5 در سمت گرم، حدود یک‌سوم تا نصف طول محفظه	ساخت ویتامین D3 و جذب کلسیم؛ پیشگیری از بیماری متابولیک استخوان
فتوپریود	حدود ۱۲ ساعت روشنایی	ریتم روزانه، اشتها و رفتار طبیعی
رطوبت	استرالیایی ≈ ۴۰–۶۰٪ · اندونزیایی ≈ ۶۰–۸۰٪	رطوبت کم: پوست‌اندازی ناقص؛ رطوبت زیاد و هوای راکد: عفونت پوست و تنفسی

ایمنی گرمایی

همه‌ی منابع گرما باید به **ترموستات** وصل باشند. سنگ‌های گرمایی (Heat rock) و تشک گرمایی بدون ترموستات علت شایع سوختگی شکم هستند، چون اسکینک گرمای زیرین را دیر حس می‌کند. دمای سطح آفتاب‌گیری را با دماسنج مادون‌قرمز و هوای دو سمت را با دماسنج دیجیتال بسنجید. لامپ UVB معمولاً هر ۶ تا ۱۲ ماه (طبق توصیه‌ی سازنده) تعویض می‌شود، حتی اگر هنوز روشن باشد.

۴ تغذیه

اسکینک زبان‌آبی واقعاً **همه‌چیزخوار** است. شایع‌ترین اشتباه، غذادادن بیش از حد و پروتئین‌محور است که خیلی سریع به چاقی و کبد چرب می‌رسد. یک نسبت تقریبی و رایج برای بالغ‌ها:

گروه غذایی	سهم تقریبی	نمونه‌ها
سبزی‌های برگ‌تیره و سبزیجات	حدود ۵۰٪	برگ قاصدک، کلم‌پیچ برگ‌سبز (کیل)، کاهوی برگ‌تیره (نه کاهوی پیچ)، شاهی، کدو، هویج رنده‌شده، فلفل دلمه
پروتئین جانوری	حدود ۴۰٪	حشرات پرورشی (جیرجیرک، سوسک دوبیا، لارو سرباز سیاه)، حلزون پرورشی مطمئن، تخم‌مرغ آب‌پز گهگاه، غذای کامل خزندگان طبق نظر دامپزشک
میوه	حداکثر حدود ۱۰٪	انواع توت، انبه، پاپایا، انجیر — به‌عنوان چاشنی، نه وعده‌ی اصلی

دفعات غذادهی

- **نوزاد و جوان (تا حدود ۶ ماه):** تقریباً هر روز
- **نیمه‌بالغ (حدود ۶ تا ۱۲ ماه):** یک روز در میان
- **بالغ:** معمولاً ۲ تا ۳ وعده‌ی کنترل‌شده در هفته
- اندازه‌ی سهم را با **وضعیت بدنی** تنظیم کنید، نه با اشتهای ظاهراً بی‌پایان حیوان.

چه نباید داد؟

- آووکادو، پیاز، سیر، ریواس و غذای ادویه‌دار یا فرآوری‌شده‌ی انسان
- کرم شب‌تاب (سمی) و حشرات صیدشده از باغ یا خیابان (سم و انگل)
- گوشت خام چرب، کالباس و غذای سگ/گربه به‌صورت مداوم

- مکمل کلسیم و مولتی‌ویتامین را طبق برنامه‌ای که با دامپزشک و بر اساس شدت UVB تنظیم کرده‌اید روی غذا بپاشید.
- اسفناج و برگ چغندر در حجم زیاد (اگزالات بالا)
- میوه‌ی زیاد و قندی — راه سریع چاقی و مشکلات گوارشی

۵ برنامه‌ی مراقبت: روزانه، هفتگی، ماهانه

روزانه

- ☐ بررسی دماسنج‌ها و رطوبت‌سنج
- ☐ تعویض آب و شستن ظرف آب
- ☐ جمع‌کردن مدفوع و غذای مانده
- ☐ نگاه کوتاه به حیوان: چشم، تنفس، رفتار
- ☐ غذادهی (طبق سن)

هفتگی

- ☐ تمیزکردن نقطه‌ای بستر و هم‌زدن آن
- ☐ ضدعفونی ظرف غذا و آب
- ☐ بررسی پوست‌اندازی؛ پوست مانده دور انگشتان و دم
- ☐ چند جلسه هندلینگ کوتاه و آرام

ماهانه

- ☐ وزن‌کشی با ترازوی آشپزخانه و ثبت در دفترچه
- ☐ بررسی وضعیت بدنی (چاقی دور شکم و پایه‌ی دم)
- ☐ تعویض بخشی از بستر یا کل آن (بسته به نوع)
- ☐ بررسی کارکرد ترموستات و سیم‌کشی

سالانه و دوره‌ای

- ☐ معاینه‌ی سالانه نزد دامپزشک اگزوتیک و آزمایش مدفوع
- ☐ تعویض لامپ UVB طبق توصیه‌ی سازنده
- ☐ تمیزکاری کامل و ضدعفونی محفظه
- ☐ بازبینی برنامه‌ی غذا و مکمل با دامپزشک

بهداشت و سالمونلا

مانند همه‌ی خزندگان، اسکینک ممکن است بدون هیچ نشانه‌ای ناقل باکتری *سالمونلا* باشد. بعد از هر بار لمس حیوان یا وسایل محفظه دست‌ها را با آب و صابون بشویید، ظرف‌های حیوان را در سینک آشپزخانه نشویید، و کودکان زیر ۵ سال، زنان باردار، سالمندان و افراد دچار نقص ایمنی تماس مستقیم نداشته باشند یا با احتیاط بیشتری رفتار کنند.

۶ رفتار، دست‌آموزی و هندلینگ

رفتار	معنای احتمالی
فوت‌کردن بلند، پهن‌کردن بدن، نمایش زبان آبی	ترس و هشدار دفاعی؛ فاصله بگیرید و آرام‌تر جلو بروید
بیرون‌آوردن مکرر زبان هنگام راه‌رفتن	کاوش و «بوکشیدن» محیط؛ طبیعی و نشانه‌ی کنجکاوی
فرورفتن در بستر یا مخفیگاه	استراحت طبیعی؛ اما اگر مداوم و همراه بی‌اشتهایی باشد بررسی شود
کم‌تحرکی و کم‌اشتهایی در پاییز/زمستان (انواع استرالیایی)	ممکن است آماده‌ی دوره‌ی کاهش فعالیت زمستانی باشد؛ فقط با حیوان سالم و پس از معاینه
مالیدن مکرر پوزه به شیشه	استرس، محفظه‌ی کوچک یا دیدن بازتاب خود؛ می‌تواند به زخم پوزه برسد

روش درست برداشتن

- از بالا مثل یک شکارچی چنگ نزنید؛ دست را از کنار جلو ببرید.
- یک دست زیر سینه و دست دیگر زیر لگن؛ کل وزن بدن را حمایت کنید.
- هرگز از دم نگیرید. اسکینک‌ها ممکن است دم بیندازند و دم دوباره‌رشدکرده هیچ‌وقت شبیه دم اصلی نمی‌شود.

- جلسه‌ها را با ۵ تا ۱۰ دقیقه شروع کنید و کم‌کم طولانی‌تر کنید. نزدیک زمین یا روی پا بنشینید؛ اسکینک با پاهای کوتاهش سقوط را خوب مدیریت نمی‌کند.
- اسکینک جدید را یک تا دو هفته‌ی اول فقط برای سازگاری رها کنید و هندل نکنید.
- گاز اسکینک بالغ قوی است و چسبنده؛ بیشتر گازها به دلیل بوی غذا روی دست است. قبل از هندلینگ دست‌ها را بشویید.

چرا نگهداری انفرادی؟

اسکینک‌ها در طبیعت تنها زندگی می‌کنند. کنار هم گذاشتن دو اسکینک (حتی دو ماده) ممکن است ماه‌ها آرام به نظر برسد و ناگهان به گازگرفتگی شدید، قطع انگشت یا دم و استرس مزمن ختم شود. جفت‌گیری هم فقط باید کوتاه و تحت نظارت یک پرورش‌دهنده‌ی باتجربه انجام شود.

۷ مشکلات شایع سلامت و نشانه‌های هشدار

مشکل	نشانه‌های قابل‌مشاهده	علت‌های زمینه‌ای رایج
چاقی و کبد چرب	شکم آویزان، چربی دور پایه‌ی دم و زیر بغل، کم‌تحرکی	غذای زیاد، پروتئین و میوه‌ی بیش از حد، محفظه‌ی کوچک
بیماری متابولیک استخوان	ضعف و لرزش پاها، فک نرم یا متورم، شکستگی، تغییر شکل ستون فقرات	نبودِ UVB مناسب، کمبود کلسیم یا عدم تعادل کلسیم و فسفر
عفونت تنفسی	ترشح یا حباب از بینی، تنفس با دهان باز، صدای خس‌خس، بی‌حالی	دمای پایین، رطوبت نامناسب، هوای راکد، استرس
پوست‌اندازی ناقص	تکه‌های پوست مانده، حلقه‌های سفت دور انگشتان و نوک دم	رطوبت کم، کم‌آبی، نبودِ سطوح زبر برای سایش
انگل‌های داخلی و خارجی	کاهش وزن با وجود اشتها، مدفوع شل یا بدبو، نقاط ریز متحرک (کنه) دور چشم و چین‌های پوست	حیوان صیدشده از طبیعت، قرنطینه‌نکردن، بستر آلوده
عفونت دهان (استوماتیت)	قرمزی یا ماده‌ی پنیری در دهان، تورم لثه، بی‌اشتهایی	زخم دهان، دمای پایین، ضعف ایمنی
یبوست و انسداد گوارشی	عدم دفع طولانی، تورم شکم، زورزدن	بلع بستر نامناسب، کم‌آبی، دمای پایین
سوختگی حرارتی	لکه‌های تیره یا تاول روی شکم و پشت	منبع گرمای بدون ترموستات یا لامپ در دسترس
پرولاپس	بیرون‌زدگی بافت صورتی/قرمز از مخرج	زورزدن، یبوست، کمبود کلسیم و علل دیگر

تشخیص علت دقیق و درمان هر یک از این مشکلات کار **دامپزشک اگزوتیک** است. خوددرمانی با داروهای انسانی یا داروهای «بدون نسخه»ی فروشگاه‌های حیوانات می‌تواند مشکل را پنهان یا بدتر کند.

زایمان زنده: نکته‌ای که خیلی‌ها نمی‌دانند

اسکینک زبان‌آبی تخم نمی‌گذارد و بچه‌ها را **زنده به دنیا می‌آورد**. تشخیص جنسیت از ظاهر دشوار است و گاهی صاحب حیوان تنها وقتی متوجه بارداری می‌شود که دو اسکینک را کنار هم نگه داشته است. ماده‌ی باردار معمولاً

شکم بزرگ‌تر، آفتاب‌گیری بیشتر و اشتهای متغیر دارد. اگر احتمال بارداری می‌دهید یا ماده پس از زایمان ضعیف است، برای معاینه به دامپزشک مراجعه کنید.

۸ چه زمانی فوراً به دامپزشک اگزوتیک مراجعه کنیم؟

نشانه‌های اورژانسی — همان روز مراجعه کنید

- تنفس با دهان باز، خس‌خس یا حباب از بینی
- ناتوانی در راه‌رفتن، لرزش، تشنج یا چرخیدن سر
- خونریزی، زخم عمیق، سوختگی یا شکستگی
- بیرون‌زدگی بافت از مخرج
- تورم ناگهانی شکم، استفراغ یا زورزدن بی‌نتیجه
- ماده‌ی باردار که زایمانش متوقف شده یا پس از زایمان بی‌حال است
- بی‌حالی شدید، چشم‌های فرورفته و پوست چروک (کم‌آبی شدید)

ظرف چند روز وقت بگیرید اگر...

بی‌اشتهایی بیش از ۱ تا ۲ هفته (خارج از دوره‌ی زمستانی برنامه‌ریزی‌شده) طول کشید، کاهش وزن مداوم دیدید، مدفوع غیرعادی یا انگل قابل‌مشاهده بود، یا پوست دور انگشتان با رطوبت ملایم آزاد نشد.

تا رسیدن به دامپزشک: حیوان را در یک ظرف دربسته با تهویه و دمای مناسب (گرم، نه داغ) حمل کنید، از دادن هر دارو یا مکمل خودسرانه پرهیز کنید، از مدفوع اخیر نمونه بردارید و دما، رطوبت، رژیم و تغییرات اخیر را یادداشت کنید تا به دامپزشک بدهید.

۹ چک‌لیست خرید و انتخاب اسکینک سالم

حیوان سالم

- ☐ نام گونه/زیرگونه و پرورش‌یافته بودن در اسارت مشخص است
- ☐ چشم‌ها شفاف، باز و بدون ترشح
- ☐ بینی و دهان تمیز؛ تنفس بی‌صدا با دهان بسته
- ☐ بدن پر، بدون استخوان‌های لگن بیرون‌زده
- ☐ پایه‌ی دم پهن (نه لاغر، نه آویزان از چربی)
- ☐ پوست بدون زخم، کنه و پوست مانده؛ انگشتان کامل
- ☐ مخرج تمیز و بدون آلودگی مدفوع
- ☐ هوشیار و کنجکاو؛ بیرون‌آوردن زبان هنگام کاوش
- ☐ جلوی شما غذا می‌خورد (یا فروشنده سابقه‌ی تغذیه را نشان می‌دهد)

قبل از ورود حیوان آماده کنید

- ☐ محفظه با ابعاد مناسب و درِ قفل‌دار
- ☐ لامپ گرمایی + ترموستات
- ☐ لامپ UVB خطی T5 و رفلکتور
- ☐ دماسنج دیجیتال (دو عدد) و دماسنج مادون‌قرمز
- ☐ رطوبت‌سنج
- ☐ بستر قابل‌حفاری، دو مخفیگاه، ظرف آب سنگین
- ☐ مکمل کلسیم و مولتی‌ویتامین خزندگان
- ☐ ترازوی آشپزخانه و دفترچه‌ی وزن
- ☐ شماره‌ی یک دامپزشک اگزوتیک و فضای قرنطینه (حداقل حدود ۶۰ تا ۹۰ روز) دور از خزندگان دیگر

۱۰ پرسش‌های متداول

اسکینک من چند روز است غذا نمی‌خورد؛ نگران باشم؟

اول دما را با دماسنج دقیق چک کنید؛ دمای پایین شایع‌ترین علت بی‌اشتهایی است. پوست‌اندازی، استرس جابه‌جایی و (در انواع استرالیایی) کاهش فعالیت پاییزی هم علت‌های رایج‌اند. اگر بی‌اشتهایی با کاهش وزن، بی‌حالی یا هر نشانه‌ی دیگری همراه است یا بیش از ۱ تا ۲ هفته طول کشید، به دامپزشک مراجعه کنید.

آیا اسکینک به خواب زمستانی (برومیشن) نیاز دارد؟

انواع استرالیایی ممکن است در زمستان فعالیتشان کم شود، اما برای نگهداری خانگی الزامی نیست. فقط حیوان سالم با وزن مناسب و پس از معاینه‌ی دامپزشک باید وارد این دوره شود. انواع اندونزیایی معمولاً برومیشن نمی‌کنند.

می‌توانم دو اسکینک را با هم نگه دارم؟

توصیه نمی‌شود. اسکینک‌ها تنهازی هستند و دعوای آن‌ها می‌تواند به آسیب جدی منجر شود؛ ضمن اینکه خطر بارداری ناخواسته هم وجود دارد.

چطور بفهمم اسکینکم چاق است؟

اگر شکم موقع راه‌رفتن روی زمین کشیده می‌شود، چین‌های چربی زیر بغل یا کنار شکم دیده می‌شود یا پایه‌ی دم بسیار پهن و گرد است، احتمالاً اضافه‌وزن دارد. وزن ماهانه را ثبت کنید و برای برنامه‌ی کاهش وزن با دامپزشک مشورت کنید.

آیا اسکینک زبان‌آبی گاز می‌گیرد یا سمی است؟

سمی نیست. گازش می‌تواند دردناک باشد ولی معمولاً از ترس یا اشتباه‌گرفتن انگشت با غذاست. هندلینگ آرام و شستن دست قبل از برداشتن حیوان، احتمال گاز را خیلی کم می‌کند.

کدام زیرگونه برای شروع بهتر است؟

نورثرن (Northern) به دلیل آرامش، مقاومت و در دسترس بودن نمونه‌های پرورشی، معمولاً انتخاب محبوبی برای شروع است. مهم‌تر از نام زیرگونه، پرورش‌یافته بودن در اسارت و سلامت حیوان است.

۱۱ هشدار پایانی

این راهنما برای آموزش صاحبان خزنده تهیه شده و **جایگزین معاینه، تشخیص و درمان توسط دامپزشک نیست**. هیچ دارو یا دوزی در آن ذکر نشده و نباید بر اساس آن خوددرمانی کرد. اعداد دما و رطوبت تقریبی‌اند و بسته به زیرگونه، منبع و شرایط هر خانه ممکن است تنظیم دقیق‌تری لازم باشد. در صورت بروز هر نشانه‌ی بیماری، به دامپزشک اگزوتیک آشنا با خزندگان مراجعه کنید.

عکس جلد: Yinan Chen، Wikimedia Commons (مالکیت عمومی)